

Geld moet

Het huidige geldsysteem dwingt de economie tot exponentiële groei. Ongezonde, onevenwichtige groei, die de aarde uitput, bergen afval veroorzaakt en in veel gebieden grote werkloosheid en armoede teweegbrengt. Al jaren is Henk van Arkel met zijn organisatie Stro (Social Trade Organisation) op zoek naar een ander, vriendelijker systeem. Binnenkort verwacht hij een doorbraak.

Tekst: Mar Oomen

Kunnen *Genoeg*-lezers niet een *community* beginnen, met een eigen, digitale munteenheid?' vraagt Henk van Arkel plotse-ling. 'Zij zouden het voortouw kunnen nemen bij de introductie van een ander soort geld. Als geen ander begrijpt de *Genoeg*-lezer hoe de groeidwang van het huidige economisch systeem invloed kan hebben op het leven dat je leidt.'

Het loopt tegen het einde van het gesprek. De directeur van Stro, een organisatie die alternatieven voor het huidige geldsysteem ontwikkelt, kijkt mij glimlachend aan. Even ben ik van mijn stuk gebracht. Een *Genoeg*-community met een eigen giro? Ik wilde eigenlijk alleen nog maar weten of en hoe we het boek *Een @nder soort geld* onder de lezers van *Genoeg* zouden kunnen verspreiden. In dat boek legt Van Arkel de econoom Helen Toxopeus stap voor stap uit wat er mis is met ons geldsysteem en wat we kunnen doen om het te veranderen.

'De spullen die je koopt, gaan liefst een leven lang mee'

De tanige man op leeftijd houdt aan: 'Wat zou de doelstelling voor zo'n community kunnen zijn? Wat bindt jullie?' 'Tsjá, stamel ik, 'ik denk dat we allemaal wel een rustig, aangenaam leven willen, met niet te veel stress en niet te veel spullen.'

Henk van Arkel: 'En de spullen die je koopt, gaan liefst een leven lang mee.'

'Inderdaad', zeg ik. 'We houden niet van weggoaien.'

Van Arkel weer: 'Dan zou je als community op zoek kunnen gaan naar producenten die spullen maken die niet stukgaan. Zonnepanelen bijvoorbeeld, de meeste die je nu kunt kopen, kun je over een jaar of twintig weggoaien. Maar ze zijn ook zo te maken dat ze veel langer meegaan. Ga op zoek naar iemand die dat kan, vraag hem lid te wor-

den van jouw community, misschien is hij het al. Spreek af dat je met digitale '*Genoeg*-munten' betaalt, op zijn beurt betaalt hij zijn toeleveranciers daarmee. De kans is groot dat iedereen meedoet, omdat bedrijven nu te weinig opdrachten hebben en ze toch hun machines willen laten draaien en hun mensen aan het werk houden.

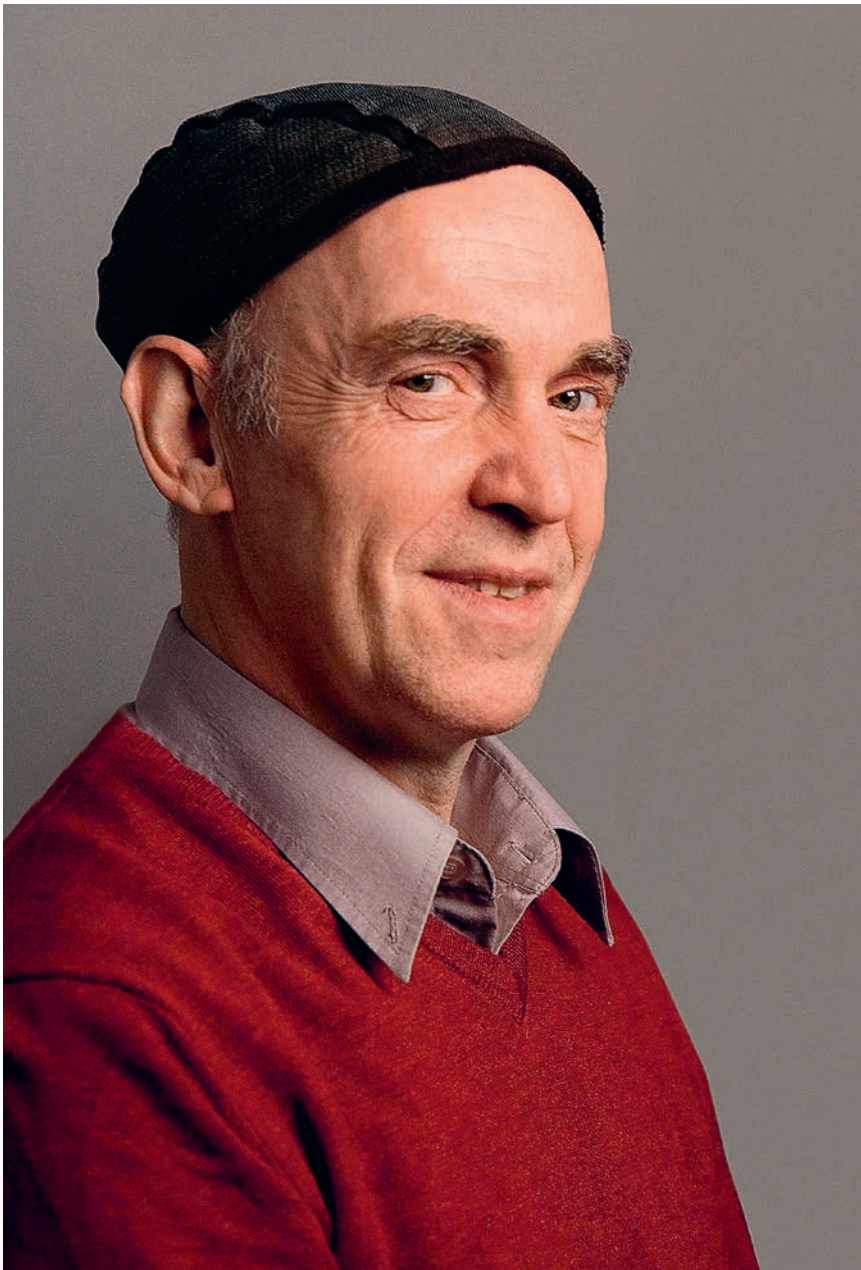
Bovendien: op termijn kunnen ze dat betaalmiddel omzetten in euro's. Met Stro hebben we een systeem ontwikkeld dat dat mogelijk maakt. Het kost alleen wat organisatie. Maar wij kunnen helpen. En naast de *Genoeg*-community zullen er nog andere zijn, bijvoorbeeld die van Transition Towns. Wat in de ene community niet verkrijgbaar is, kan elders wel te leveren zijn. Dat is uiteindelijk de bedoeling: dat er in Nederland en Europa, maar ook wereldwijd, veel verschillende communities komen. Allemaal met hun eigen betaalmiddel, maar onderling kunnen ze handel drijven. In het huidige digitale tijdperk is dat mogelijk.'

Groeidwang

Al 48 jaar is Henk van Arkel op zoek naar alternatieven voor het huidige geldsysteem. Eigenlijk al sinds zijn veertiende, toen hij met succes actie had gevoerd tegen de aanleg van een snelweg en niet lang daarna een 'ongelooflijk slimme man' ontmoette die hem vertelde dat het kwam door het geldsysteem dat er zoveel ellende in de wereld was. 'Die man was Peter Roelofs, een briljante allround wetenschapper, begreep ik later. Als scheikundige was hij gepromoveerd op een economisch onderwerp: het systeem van *social credit*. Daarnaast was hij een uitstekende veldbioloog. Hij legde me uit hoe geld zich op bepaalde plekken concentreert en elders de kansen op zinnig werk nihil maakt. En hoe geld zorgt voor een milieuvernietigende groeidwang. Zijn verhaal heeft mij nooit meer losgelaten. Ik besloot toen dat ik wilde proberen een alternatief voor het huidige geldsysteem te bedenken dat kon concurreren met het bestaand systeem.'

Met de organisatie Stro, begin jaren zeventig opgericht als Aktie Strohalm, heeft hij in de loop der jaren systematisch tal van betaal- en geldsystemen bestudeerd, getest en de kansrijke alternatieven steeds verder verbeterd, in

rollen

binnen- en buitenland. Zo begon Stro meer dan twintig jaar geleden de allereerste lets- alias ruilkring van Nederland: Noppes in Amsterdam. Met de opgedane kennis en ervaringen werden nieuwe projecten opgezet, met name in Latijns-Amerika. Van Arkel verwacht binnenkort een grote doorbraak. Dan kunnen veel verschillende gemeenschappen overstappen op 'een ander soort geld'. De vereiste software daarvoor heeft Stro bijna gereed. Op dit moment lopen proefprojecten in het Engelse Bristol, het Spaanse Catalonië en het Italiaanse Sardinië. Bosnië en Lombardije staan te springen om mee te doen. Ook in Nederland is belangstelling, bijvoorbeeld in Heerlen.

Van Arkel: 'Er zijn zo veel regio's in Nederland en Europa waar het economisch heel slecht gaat, waar de werkloosheid heel hoog is. Juist die gebieden kunnen veel baat hebben bij een lokaal digitaal betaalcircuit. En, ook een groot voordeel, met een ander geldsysteem kun je als consument meer invloed hebben op wat geproduceerd wordt, dan kun je, zeg maar, stemmen met je portemonnee.'

Wat is er mis met het huidige geldsysteem?

'Van oorsprong is geld een vorm van schuld. Het ontstaat pas op het moment dat iemand bij een bank een lening afsluit, vanuit het niets dus eigenlijk. Door leningen goed te keuren en in hun administratie op te nemen, zorgen banken ervoor dat schuld als geld in omloop komt. Over het bedrag dat geleend wordt, moet rente betaald worden. Dus het bedrag dat de persoon of het bedrijf in kwestie terug moet betalen, is groter dan het oorspronkelijk was. Dat is mis met het huidige geldsysteem: dat in de vorm van een schuld uit het niets nieuw geld wordt gecreëerd, en dat daar ook nog rente over wordt geëist. Kredietnemers moeten rente betalen voor iets dat er daarvóór niet was.

Eigenlijk is geld gewoon een organisatiemiddel, een soort smeerolie om transacties tussen mensen en bedrijven en mensen onderling mogelijk te maken. Maar als voor nieuw geschapen geld rente moet worden afgedragen, verdwijnt die smeerolie uit de samenleving, althans: slechts een heel kleine groep mensen heeft die smeerolie in handen. Daardoor wordt de samenleving afhankelijk van wat voor

die groep op een bepaald moment het meest winstgevend is: massaproductie, of juist op het geld blijven zitten, om te kunnen verdienen aan een tekort aan smeerolie in de economie.’

Tot wat voor problemen kan dat leiden?

‘Mensen met veel geld maken het niet op, integendeel: ze willen dat het méér wordt, ze willen ermee verdienen, dus zoeken hun zaakwaarnemers voortdurend naar mogelijkheden om te investeren en winst te maken. Om meer te kunnen investeren, moet er meer geproduceerd worden en dus ook meer geconsumeerd. Daarom wordt iedereen gestimuleerd ieder jaar of iedere twee jaar een nieuwe mobiel te kopen, ook al is de oude nog goed. Daarom worden producten gemaakt die snel kapotgaan, om consumenten te dwingen snel weer iets nieuws te kopen.

De bedrijven die op hun beurt al die producten maken, moeten steeds opnieuw investeringen doen. Daarvoor moeten ze geld lenen tegen hoge rentes. Om die leningen te kunnen afbetalen, moeten ze weer verder groeien, weer meer produceren en ga zo maar door. Dat leidt tot ongezonde, dwingende groei en tegenwoordig ook tot massale werkloosheid en armoede. Kleine bedrijven en organisaties delven het onderspit omdat ze die wedloop niet kunnen bijbenen. Zij kunnen het zich niet permitteren grote leningen af te sluiten voor steeds nieuwe investeringen. In de meeste gevallen krijgen ze die leningen niet eens.’

Hand op de knip

Het gesprek met Van Arkel vindt plaats in de week dat het midden- en kleinbedrijf in Nederland de noodklok luidt. Veel bedrijven staan op het punt failliet te gaan omdat banken weigeren leningen te verstrekken. Henk Kamp, minister van Economische Zaken, kondigt hulpmaatregelen aan die moeten leiden tot 2,5 miljard euro extra financieringsruimte.

Het was voor overheid en bedrijfsleven wellicht effectiever en goedkoper geweest als de minister bij Stro had aangeklopt. Van Arkel: ‘In ons systeem kunnen bedrijven krediet krijgen

als ze dat het hardste nodig hebben. In het huidige systeem houden banken juist in tijden van crisis de hand op de knip.’ Hoe het alternatieve betaalsysteem van Stro precies werkt, is lastig in een paar woorden uit te leggen. De *Genoeg*-community met de zonnepanelen, zo zou je je het kunnen voorstellen. Dat geld moet rollen, is in ieder geval een belangrijk uitgangspunt: het moet zo vaak mogelijk uitgegeven worden in de eigen gemeenschap of de eigen regio: zo veel mogelijk producenten en consumenten moeten er iets mee gemaakt en van gekocht kunnen hebben. Als het vaak genoeg is rondgegaan of lang genoeg in de gemeenschap is gebleven, kan het eventueel worden omgewisseld voor euro’s, afhankelijk van de afspraken die een gemeenschap daarover heeft gemaakt. Sparen heeft in ieder geval geen zin, althans: dit geld wordt daardoor niet méér waard. Het verschijnsel ‘rente’ kent het systeem niet.

Als mensen min of meer verplicht zijn het geld zo snel mogelijk weer uit te geven, krijg je toch ook groei?

‘Dat klopt. Maar dat is natuurlijke groei, ik noem dat bloei. In een arm gebied met veel werkloosheid zal de groei in het begin ook groot zijn. Tot iedereen aan het werk is en alle aanwezige capaciteit wordt benut. Daarna wordt geproduceerd en geconsumeerd naar behoefte en naar mogelijkheden. Dan vlakt de groei af. In zo’n maatschappij zullen mensen op den duur ook spullen maken die lang meegaan: dat is op de lange termijn voordeliger voor consument én producent. Denk aan die zonnepanelen. *Genoeg*-lezers kopen het liefst spullen die niet stukgaan. Een fabrikant vervangt ook niet graag steeds opnieuw zijn machinepark om iets anders te produceren.’

Hoe reageren overheden en banken op de plannen van Stro?

‘Veel overheden, met name van regio’s met veel werkloosheid, zijn zeer geïnteresseerd. In Bristol werkt ook een lokale bank mee, de Credit Union. Maar als veel gemeenschappen overstappen op een eigen betaalsysteem, kan de bestaande financiële orde zich bedreigd voelen. Om niet verboden te kunnen worden – officieel heeft de staat een monopolie op geld, ten gunste van banken – zijn we op zoek gegaan naar een bestaande, dus legale juridische vorm om krediet en handel tussen bedrijven en organisaties effectief te organiseren, zonder dat een bank nodig is.

Wat blijkt: de vorm die multinationals gebruiken voor hun intern, digitaal betalingssysteem is uitstekend geschikt. Net als de “gemeenschap” of “community” in ons systeem, bestaat een multinational uit heel veel kleinere bedrijven die onderling allerlei betalingen doen, waar de buitenwereld niets mee te maken heeft.

Als voldoende gemeenschappen overstappen op ons systeem, zal de financiële wereld zich noodgedwongen aanpassen: minder voor de winst, meer ten dienste van de samenleving. Eén ding moeten we niet vergeten: geld is niet meer en niet minder dan een middel om de transacties te organiseren die in een samenleving plaatsvinden. Mensen kunnen daar zelf de spelregels bij maken.’

Doorgeefboek

In het boek ***Een @nder soort geld*** legt Henk van Arkel de econoom Helen Toxopeus stap voor stap uit wat er mis is met het ons geldsysteem en wat we kunnen doen om het te veranderen. Te bestellen op socialtrade.nl of via tel. 030 2314314. Als ‘doorgeefboek’ is het gratis. Wie het boek graag wil houden, betaalt 20 euro.

Meer weten over het starten van een eigen geldcommunity? Mail naar info@socialtrade.nl.